

Nr 13.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 februari 1952 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 53, vilken behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändring i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering samt slutbestämmelserna till lagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

7 §.

Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för den bygd, som beröres av företaget, eller är den båtnad, som vinnes, av stor betydelse, skall för tillgodoseende av sådant allmänt ändamål beträffande bygden, som avses i 4 kap. 15 § vattenlagen, avgift utgå för företaget med skäligt belopp, minst två tusen och högst femton tusen kronor för år, från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Om indrivning och användning av sådan avgift meddelar Konungen närmare bestämmelser.

I övrigt — — — äga tillämpning.

Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för den bygd, som beröres av företaget, eller är den båtnad, som vinnes, av stor betydelse, skall för tillgodoseende av sådant allmänt ändamål beträffande bygden, som avses i 4 kap. 15 § vattenlagen, avgift utgå för företaget med skäligt belopp, minst två tusen och högst tjugu tusen kronor för år, från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Om indrivning och användning av sådan avgift meddelar Konungen närmare bestämmelser.

I övrigt — — — äga tillämpning.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 7 § SFS 1944:200 samt beträffande slutbestämmelserna 1946:149.

(Gällande lydelse:)

Denna lag — — — Svensk författningssamling.

Där beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag, meddelats innan förordnande som i 1 § sägs upphör att gälla, skall, ändå att beslutet icke dessförinnan vunnit laga kraft, vad i lagen stadgas alltjämt äga tillämpning med avseende å regleringen. Har, innan tiden för meddelat tillstånd gått till ända, ansökan inkommit om tillstånd till reglering enligt 3 kap. vattenlagen, äge vattendomstolen, på ansökan som inkommit inom samma tid, meddela tillstånd till fortsatt tillfällig reglering, dock ej för längre tid än till dess tre år förflutit från det förordnandet upphörde att gälla.

Har i — — — sålunda gives.

(Föreslagen lydelse:)

Denna lag — — — Svensk författningssamling.

Där beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag, meddelats innan förordnande som i 1 § sägs upphör att gälla, skall, ändå att beslutet icke dessförinnan vunnit laga kraft, vad i lagen stadgas alltjämt äga tillämpning med avseende å regleringen. Har, innan tiden för meddelat tillstånd gått till ända, ansökan inkommit om tillstånd till reglering enligt 3 kap. vattenlagen, äge vattendomstolen, på ansökan som inkommit inom samma tid, meddela tillstånd till fortsatt tillfällig reglering, att gälla i avbidan på prövning av frågan om reglering enligt vattenlagen, dock högst tre år. Där målet angående reglering enligt vattenlagen är av vidlyftig beskaffenhet och den tillfälliga regleringen är av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen, må tillståndet på ansökan ytterligare förlängas för högst tre år i sänder.

Har i — — — sålunda gives.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1953.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 378 av herr *Näslund* samt i andra kammaren nr 497 av fru *Sandström*.

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 53 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder för en skyndsam avveckling av 1939 års lag om tillfällig vattenreglering och att förslag härom förelägges innevarande års riksdag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås vissa ändringar i slutbestämmelserna till 1939 års lag angående tillfällig vattenreglering i syfte att underlätta en avveckling av lagen. Vidare föreslås höjning av maximibeloppet för regleringsavgift, som utgår med anledning av tillfällig reglering.

Gällande bestämmelser.

Genom lag den 20 oktober 1939 infördes med anledning av krigsutbrottet vissa *särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering*. Enligt 1 § i denna lag äger Kungl. Maj:t vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden för viss tid eller tills vidare förordna, att vad i lagen är stadgat om meddelande av tillstånd till tillfällig vattenreglering skall äga tillämpning. Förordnande må dock, under tid då riksdagen är samlad, ej meddelas utan dess samtycke. Meddelas förordnande, då riksdagen ej är samlad, kräves för att det fortfarande skall gälla, att det godkännes av nästföljande riksdag. I samband med lagens utfärdande har Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke genom särskild kungörelse meddelat dylikt förordnande att gälla tills vidare.

Enligt 2 § i 1939 års lag må — utan hinder av vad i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen stadgas — för bättre utnyttjande av vattenkraft tillstånd meddelas till tillfällig reglering av avrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag, därest sådan åtgärd prövas ur allmän och enskild synpunkt medföra fördel som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Tillståndet gives av vattendomstol och skall enligt 3 § i 1939 års lag meddelas för viss tid, högst tre år. Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för den bygd som beröres av företaget eller är den båtnad som vinnes av stor betydelse, skall enligt 7 § regleringsavgift utgå för företaget med skäligt belopp, minst tvåtusen och högst femtontusen kronor för år, från och med det halvår då tillståndet först tages i anspråk. Avgiften skall enligt nämnda lagrum utgå för tillgodoseende av sådant allmänt ändamål beträffande bygden som avses i 4 kap. 15 § vattenlagen. I 8 § i 1939 års lag stadgas att vattendomstolen, där det kräves för undvikande av dröjsmål med vattenregleringen, äger att vid meddelande av tillstånd därtill uppskjuta prövningen av uppkomna ersättningsfrågor till senare tidpunkt. Kan det antagas, att någon sakägare kommer att lida skada eller intrång, som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller fullgöra honom åvilande förpliktelser, skall dock ersättning till honom helt eller delvis fastställas på förhand. Beloppet kan således bestämmas preliminärt. Härjämte har föreskrivits, att vattendomstolen även eljest i avbidan på närmare utredning må utdöma belopp, som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, i avräkning på det skadestånd som slutligen bestämmes. I övrigt skall vattenrättsdomaren tillse, att ersättning bestämmes så snart ske kan. I öv-

rigt stadgas bl. a. i 13 § första stycket, att befogenhet att meddela interimistiska beslut, som i 11 kap. 46 § vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, skall tillkomma honom jämväl i fråga om tillfällig vattenreglering.

Enligt lag den 12 april 1946 har till slutstadgandet till 1939 års lag fogats ett tillägg, avsett att reglera vissa övergångsförhållanden i samband med att förordnandet om lagens tillämpning upphör att gälla. Innebörden härav beröres närmare i det följande.

Tidigare behandling av frågan om den fortsatta tillämpningen av 1939 års lag.

Frågan om den fortsatta tillämpningen av 1939 års lag aktualiserades av *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 augusti 1945. I denna skrivelse hemställde styrelsen om ändringar i vattenlagen för att vinna snabbara prövning av frågor om tillämnade utbyggnads- eller regleringsföretags tillåtlighet. Styrelsen framhöll därvid önskvärdheten av att vattendomstolen vid ett tidigt skede av domstolsbehandlingen få vid större anläggningar meddela preliminära byggnadslov med utdömande i förskott av ersättning för de skador, som de i samband därmed medgivna byggnadsarbetena beräknades medföra. I fråga om 1939 års lag yttrade styrelsen, att kraftförsörjningen under åtskilliga år framåt komme att arbeta under trycket av de svårigheter, som skapats genom kriget och den fortsatta bränslebristen. Alla skäl syntes tala för att den tillfälliga lagen inarbetades i vattenlagen och därmed bleve en för framtiden gällande beståndsdel av denna.

Vattenfallsstyrelsens framställning anmäldes av chefen för justitiedepartementet i statsrådet den 23 november 1945. Han framhöll därvid, att det syntes böra övervägas, huruvida icke 1939 års lag borde upphävas och en återgång sålunda ske till förkrigsförhållandena på detta område. Det syntes emellertid föreligga skäl för en översyn av vattenlagens bestämmelser för att utröna, om icke medgivande till utbyggnads- eller vattenregleringsföretag skulle kunna meddelas efter ett snabbare förfarande utan att motstående intressen trädde för nära. Härvid borde särskild uppmärksamhet ägnas möjligheten att tillämpa deldom i ansökningsmål. Vid utredningen borde jämväl prövas, huruvida en inarbetning i viss utsträckning av 1939 års lag i vattenlagen kunde befinnas ändamålsenlig. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades härefter särskilda sakkunniga, numera justitierådet A. G. Walin, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare K. J. B. Andersson, advokaten N. C. W. Berggren, ledamoten av riksdagens andra kammare N. O. Jönsson, direktören C. F. Kleman, numera häradshövdingen K. O. Riben, numera generaldirektören J. Å. Rusek och ledamoten av riksdagens andra kammare G. T. Skoglund, för att biträda med utredning av nu angivna frågor. Det skulle ankomma på de sakkunniga att i första hand till behandling upptaga frågan om upphävande av 1939 års lag jämte därav föranledda spörsmål samt att utan dröjsmål framlägga särskilt förslag härom.

På grundval av ett av de sakkunniga den 15 januari 1946 avgivet förslag framlades vid 1946 års riksdag en proposition (nr 154) med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i 1939 års lag. Syftet med förslaget var att förhindra ett tvärt avbrytande av pågående tillfälliga regleringar vid ett upphävande av förordnandet om lagens tillämpning. Propositionen bifölls av riksdagen, och lag i ämnet utfärdades den 12 april 1946 (nr 149).

Det ifrågavarande tillägget till slutstadgandet i 1939 års lag är av följande lydelse:

Där beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag, meddelats innan förordnande som i 1 § sägs upphör att gälla, skall, ändå att beslutet icke dessförinnan vunnit laga kraft, vad i lagen stadgas alltjämt äga tillämpning med avseende å regleringen. Har, innan tiden för meddelat tillstånd gått till ända, ansökan inkommit om tillstånd till reglering enligt 3 kap. vattenlagen, äge vattendomstolen, på ansökan som inkommit inom samma tid, meddela tillstånd till fortsatt tillfällig reglering, dock ej för längre tid än till dess tre år förflutit från det förordnandet upphörde att gälla.

Har i annat fall ansökan om tillstånd enligt denna lag inkommit till vattendomstolen innan förordnande som i 1 § sägs upphör att gälla, äge vattendomstolen jämväl därefter meddela tillstånd i enlighet med vad i lagen stadgas, om det finnes vara av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen, och skola lagens bestämmelser alltjämt äga tillämpning å reglering, vartill tillstånd sålunda gives.

Vid 1947 års riksdag väcktes av herr *Pettersson* i Ersbacken *m. fl.* en motion (II: 21), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att 1939 års lag angående tillfällig vattenreglering skulle upphävas från och med den 1 juli 1947.

I sitt över motionen avgivna utlåtande (nr 29) underströk andra lagutskottet vikten av att lagen snarast sattes ur kraft. Utskottet förklarade sig vara medvetet om att, med hänsyn till den stigande efterfrågan på elektrisk kraft och bränsleläget över huvud, åtgärder som verkade hindrande eller försvårande för kraftförsörjningen alltjämt måste undvikas. På grund av de övergångsstadganden som införts i 1939 års lag vid 1946 års riksdag och med hänsyn till de förslag till ändringar i vattenlagen som väntades från den år 1945 tillsatta utredningen kunde emellertid med viss sannolikhet antagas, att ett upphävande av förordnandet om lagens tillämpning knappast komme att få några för kraftproduktionen menliga följder av betydelse.

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till övervägande upptaga frågan, huruvida det jämlikt 1 § i 1939 års lag meddelade förordnandet om lagens tillämplighet kunde upphävas.

Förslag om ändrade bestämmelser rörande deldom m. m.

De år 1945 tillsatta sakkunniga avgåvo den 12 september 1947 en promemoria innefattande bl. a. förslag rörande utsträckt möjlighet att meddela deldom i vattenmål och vissa därmed sammanhängande spörsmål. De sakkunniga uttalade i promemorian att, därest i vattenlagen infördes bestäm-

meler om deldom m. m. i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit, 1939 års lag torde böra upphävas; dock förklarade de sakkunniga sig förutsätta, att frågan, huruvida detta borde ske samtidigt med att ändringarna i vattenlagen trädde i kraft, framdeles bleve föremål för närmare övervägande med hänsyn till den aktuella situationen på kraftförsörjningens område. Det av de sakkunniga framlagda förslaget ligger till grund för den vid årets riksdag avgivna propositionen nr 52, vilken utskottet behandlar i sitt utlåtande nr 12.

Promemoria med förslag om upphävande av 1939 års lag.

I en inom justitiedepartementet utarbetad, den 10 november 1950 dagtecknad promemoria har upptagits frågan om den fortsatta tillämpningen av 1939 års lag. Efter en redogörelse för gällande rätt m. m. innehåller promemorian en översikt av pågående tillfälliga regleringar inom de olika vattendomstolarnas domsområden. Enligt uppgift i promemorian omfattade de i hela landet pågående tillfälliga långtidsregleringarna hösten 1950 en sammanlagd magasinvolym av omkring 4 100 miljoner kubikmeter, vartill kommo de enligt 1939 års lag medgivna korttidsregleringarna, vilka icke medförde möjlighet till uttagande av större vattenmängd utan innebure omvandling av lågvärdig energi till högvärdig. I promemorian har vidare återgivits en av centrala driftledningens riksdriftbyrå den 5 maj 1950 upprättad prognos beträffande kraftbalansen i Sverige 1950—1955. Enligt denna prognos beräknades att balans mellan vattenkraftproduktion och belastning skulle inträffa våren 1951 och att den önskvärda marginalen mellan vattenkrafttillgång och belastning skulle uppkomma år 1953. Med en belastningsökning, som vore något större än den varpå denna prognos grundats, skulle med föreliggande utbyggnadsprogram balans uppnås omkring 1952, medan tillfredsställande marginal för att klara belastningen även under torrår ej skulle uppnås under första hälften av 1950-talet.

I promemorian har anförts, att skäl visserligen kunde anses tala för att man tills vidare bibehölle 1939 års lag såsom en beredskapsåtgärd och alltså nöjde sig med att upphäva förordnandet om lagens tillämpning. Strävandena borde dock inriktas på att snarast få lagen helt ur världen. Om en ny kris av för folkförsörjningen allvarlig natur skulle inträda, torde det vara möjligt att utan större tidsutdräkt åter genomföra en tillfällig lagstiftning likartad med 1939 års lag. Promemorians förslag gick ut på att 1939 års lag skulle upphävas från och med den 1 januari 1953, dock med det förbehåll, att lagen alltjämt skulle gälla i den omfattning som framginge av slutstadgandet.

Över promemorian ha yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar. I de flesta yttrandena har förordats, att lagen avvecklas från och med den 1 januari 1953. På flera håll har dock framförts invändningar mot ett definitivt upphävande av lagen. Vidare har uttalats farhågor för att den i övergångsbestämmelserna stadgade treårsfristen ej vore tillräcklig. Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt yttrande föreslagit, att

minimi- och maximibeloppen för regleringsavgift enligt 7 § i 1939 års lag höjas, förslagsvis till 4 000 resp. 30 000 kronor. Till stöd härför har länsstyrelsen anfört, att penningvärdet undergått sådan försämring, att minimi- och maximibeloppen numera måste anses vara alltför låga. Länsstyrelsen har påpekat, att det förekommit att regleringsavgift fastställts till det högsta medgivna beloppet.

Yttrandena refereras å s. 12—16 i propositionen.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet av det i propositionen upptagna lagförslaget anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, bl. a. följande.

»1939 års lag angående tillfällig vattenreglering tillkom för att det skulle bli möjligt att snabbt tillgodose det ökade behov av elektrisk kraft som uppkom efter krigsutbrottet, särskilt genom minskningen av importen av kol och annat bränsle. I jämförelse med det i vattenlagen stadgade förfarandet för tillståndsprovningen innebär 1939 års lag mycket betydande lättnader. För att tillfällig vattenreglering skall få medgivas fordras endast, att åtgärden provas ur allmän och enskild synpunkt medföra fördel som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Provningen av uppkomna ersättningsfrågor kan i stor utsträckning uppskjutas till senare tidpunkt. Vidare har vattenrättsdomaren genom lagen fått en vidsträckt befogenhet att medgiva provisoriska åtgärder.

Under trycket av den kraftiga forcering av vattenfallens utbyggnad som blev nödvändig under kriget erhöll 1939 års lag en i viss mån vidsträcktare tillämpning än som förutsattes vid dess antagande, i det att med stöd av lagen verkställdes mycket omfattande regleringar, vilka avsågos skola bibehållas i avvidan på provning enligt de ordinära bestämmelserna i vattenlagen. 1939 års lag kom sålunda att användas ej blott för åtgärder av rent tillfällig natur utan även i ändamål att på ett tidigare stadium än som var möjligt vid provning enbart efter vattenlagens bestämmelser tillskapa bestående stora regleringsmagasin. De ändringar i 1939 års lag som vidtoges år 1943 hade bl. a. till syfte att anpassa lagens bestämmelser efter denna ändrade tillämpning. Ändringarna avsågo att skapa bättre möjligheter för det allmännas organ att göra sig hörda i mål rörande tillfällig vattenreglering, att möjliggöra utdömande av fiske- och regleringsavgifter samt att påskynda utdömandet av ersättning till enskilda skadelidande.

Vid krigets slut stod det klart att det ej var möjligt att omedelbart avveckla 1939 års lag. Jag fann det nödvändigt att till särskild utredning upptaga spörsmålet, hur avvecklingen skulle ske samt om och i vad mån det var påkallat att göra lagen bestående för framtiden genom inarbetning av densamma i vattenlagen. Särskilda sakkunniga för ändamålet tillkallades i november 1945. Såsom en första åtgärd för att förbereda avvecklingen genomfördes år 1946, på grundval av ett av de sakkunniga framlagt förslag, en

lagändring innebärande att till slutstadgandet i 1939 års lag fogades ett tillägg med huvudsakligt syfte att förhindra ett tvärt avbrytande av pågående tillfälliga regleringar vid upphävandet av förordnandet om lagens tillämpning. — — —

Efter genomförandet av denna lagändring har frågan om den fortsatta tillämpningen av 1939 års lag vid flera tillfällen varit föremål för prövning. Bl. a. har riksdagen år 1947 gjort en framställning i ämnet. Kraftförsörjningsläget har emellertid varit sådant, att tidpunkten för lagens avveckling successivt måst uppskjutas. Enligt min mening är det dock nödvändigt att nu allvarligt överväga huruvida icke möjlighet finnes att bringa denna kristidslag ur världen. Det kan icke gärna anses försvarligt att alltjämt bibehålla en provisorisk lagstiftning för ett forcerat genomförande av omfattande vattenregleringsföretag, som avses skola bli bestående för framtiden och som innebära långtgående ingrepp i enskild rätt och allmänna intressen. Förutsättningarna för en avveckling av lagen äro också nu gynnsammare än tidigare. Kraftförsörjningsläget är visserligen — trots den starka forceringen av utbyggnadsverksamheten — alltjämt ansträngt och synes under den senaste tiden ha visat tendenser till skärpning genom en väsentlig stegring av kraftbehovet. Vattendomstolarnas arbetskapacitet har emellertid ökats genom vissa förstärkningar av organisationen. Det är vidare, såsom förut anmärkts, min avsikt att för 1952 års riksdag framlägga förslag till ändringar i vattenlagen, med syfte att möjliggöra ett snabbare genomförande av vattenkraft- och vattenregleringsföretag, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av de sakkunniga år 1947 framlagt förslag till ändrade bestämmelser om deldom m. m. I likhet med de sakkunniga har jag funnit att vissa betydelsefulla element i 1939 års lag — den summariska tillåtlighetsprövningen, systemet med generellt uppskjutande av prövningen av ersättningsfrågor samt den vidsträckta befogenheten för vattenrättsdomaren att medgiva provisoriska åtgärder — innebära så stora risker ur rättssäkerhetssynpunkt, att de icke böra inflyta i en permanent lagstiftning. Avsikten är emellertid att i vattenlagen — med nära anknytning till det system med uppdelning av prövningen av större ansökningsmål genom särskilda deldomar som i stor utsträckning redan tillämpas vid vattendomstolarna — skola upptagas bestämmelser som medgiva dels att särskilt beslut må av vattendomstolen meddelas i själva byggnadsfrågan beträffande ett ifrågasatt företag och dels att i samband med tillstånd till utförande av ett företag uppskov må meddelas beträffande sådana frågor om ersättning m. m. som icke med erforderlig säkerhet kunna bedömas på förhand. Därast det ifrågavarande förslaget vinner riksdagens bifall, får man garanti för att tillstånd till erforderliga byggnadsarbeten kan meddelas på ett relativt tidigt stadium av behandlingen av ett brådskande ansökningsmål och att företags genomförande ej behöver uppehållas för ett slutgiltigt lösande av alla uppkommande frågor rörande ersättning o. dyl.

Jag vill nämna att en avveckling av 1939 års lag blivit förberedd på så sätt, att vattendomstolarna under senare år övergått till en mera restriktiv

tillämpning av lagen och beträffande nya vattenregleringsföretag sökt redan från början inrikta prövningen på en tillämpning av vattenlagens bestämmelser.

Vid remissbehandlingen av den förut omförmälda, inom justitiedepartementet i november 1950 upprättade promemorian har också uttalats en tämligen enhällig anslutning till det däri framlagda förslaget att 1939 års lag i samband med införandet i vattenlagen av nya bestämmelser om deldom m. m. sättes ur tillämpning från och med den 1 januari 1953. På två punkter ha emellertid allvarliga betänkligheter framförts.

För det första har från några håll rests motstånd mot att icke blott förordnandet om lagens tillämpning skulle avvecklas utan också lagen själv skulle upphävas. Även enligt min mening är det nödvändigt att här gå försiktigt fram. En allvarlig kris kan lätt bli följd, om en exceptionell torrperiod i likhet med vad som skedde vintern 1947/48 åter skulle inträda. Vidare måste man räkna med att de labila utrikespolitiska förhållandena kunna medföra nya hastigt inträdande svårigheter för bränsleimporten. Med hänsyn till dessa omständigheter finner jag det nödvändigt att såsom en beredskapsåtgärd alltjämt bibehålla 1939 års lag. Ur den anförda synpunkten möter emellertid ej hinder mot att Kungl. Maj:t återkallar förordnandet om lagens tillämpning. Det går då att snabbt åter sätta lagen i funktion för att vid en eventuellt inträdande akut skärpning av läget möjliggöra provisoriska åtgärder, t. ex. i form av ett hårdare utnyttjande av redan befintliga regleringsmagasin.

Den andra punkten där betänkligheter framförts avser möjligheterna att bibehålla de regleringar som redan genomförts med stöd av 1939 års lag. Då frågan om den fortsatta tillämpningen av lagen behandlades vid 1946 års riksdag, förutsattes att det skulle vara möjligt att under en treårsperiod efter upphävandet av förordnandet om lagens tillämpning ersätta flertalet pågående tillfälliga regleringar med tillstånd enligt vattenlagen. Ett av Sveriges industriförbund och svenska vattenkraftföreningen framfört förslag, att möjligheten att förlänga meddelade regleringstillstånd i sådana fall, där ansökan om permanent reglering ingivits, skulle stå öppen utan tidsbegränsning, avvisades med hänsyn till angelägenheten av att de tillfälliga regleringarna avvecklades och ersättningsfrågorna slutgiltigt reglerades inom rimlig tid. Det har emellertid visat sig, att flera av de stora regleringar i Norrland som igångsatts med stöd av 1939 års lag äro av synnerligen komplicerad natur och att domstolsbehandlingen av desamma kräver en avsevärd tid. I rådande läge bör man knappast taga risken att en eller annan av dessa stora regleringar måste avbrytas. Dock synes det ej försvarligt att släppa all tidsbegränsning. Utan en så långtgående eftergift bör det kunna göras en sådan ändring i övergångsbestämmelserna, att en smidigare anpassning efter kraftförsörjningsläget möjliggöres. Som huvudregel bör sålunda gälla, att när ansökan om tillstånd till reglering enligt vattenlagen inkommit, tillstånd till fortsatt tillfällig reglering skall få meddelas att gälla i avbidan på prövning av frågan om reglering enligt vattenlagen,

dock högst den i 1939 års lag stadgade tiden tre år. Förlängt tillstånd, för en tid av högst tre år i sänder, bör emellertid få meddelas, om målet angående reglering enligt vattenlagen är av vidlyftig beskaffenhet och den tillfälliga regleringen är av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen.

Om det förut berörda förslaget till ändringar i vattenlagen samt den nu förordade ändringen i slutstadgandet till 1939 års lag vinna riksdagens bifall, är det min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att förordnandet om tillämpning av 1939 års lag upphäves samtidigt med ikraftträdandet av dessa lagändringar. Självfallet förutsätter jag då, att det aktuella kraftförsörjningsläget icke lägger hinder i vägen för en dylik åtgärd.

I några remissyttranden har föreslagits upphävande av sista stycket i slutstadgandet, som medger att under vissa förhållanden tillstånd till ny tillfällig reglering må meddelas efter upphävande av förordnandet om lagens tillämpning. Med hänsyn till det ansträngda kraftförsörjningsläget har jag dock ej funnit skäl att tillmötesgå detta förslag.

Med den förordade ändringen av övergångsförhållandena får man räkna med att bestämmelserna i 1939 års lag i fråga om redan genomförda regleringar komma att bli aktuella under avsevärd tid framåt, även om förordnandet om lagens tillämpning nu upphäves. Under sådana förhållanden anser jag mig böra upptaga den av länsstyrelsen i Jämtlands län väckta frågan om höjning av minimi- och maximibeloppen för regleringsavgift enligt 7 § i 1939 års lag. I denna paragrafs ursprungliga lydelse stadgades att vad i 4 kap. vattenlagen vore föreskrivet om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar icke skulle äga tillämpning i fråga om tillfällig vattenreglering. I samband med 1943 års ändringar i 1939 års lag infördes emellertid stadgande om att beträffande vattenreglering, som kunde antagas medföra avsevärt men för bygden eller genom vilken vunnes båtnad av stor betydelse, regleringsavgift skulle utgå för företaget med skäligt belopp, minst tvåtusen och högst femtontusen kronor. Bestämmelsen jämkades något, dock ej i fråga om minimi- och maximibeloppen, i sammanhang med de ändringar i vattenlagens föreskrifter rörande regleringsavgifter som genomfördes år 1944. Såsom nyssnämnda länsstyrelse påpekat förekomma tillfälliga regleringar av så betydande omfattning, att den stadgade latituden ansetts böra utnyttjas ända intill maximigränsen. Med hänsyn till den senaste tidens utveckling i fråga om penningvärdet synes det befogat att det högsta beloppet för regleringsavgift vid tillfällig reglering bestämmes till tjugutusen kronor. Minimigränsen torde böra bibehållas.

Därest 1939 års lag, såsom jag förordat, kommer att tills vidare bibehållas såsom en beredskapslag, kan det ifrågasättas, huruvida icke lagen är i behov av översyn även på vissa andra punkter. Denna fråga torde dock ej behöva upptagas i detta sammanhang.

De i det föregående föreslagna ändringarna i 1939 års lag torde böra träda i kraft samtidigt med de nya deldomsbestämmelserna i vattenlagen eller den 1 januari 1953.»

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Motionerna.

I motionerna I: 378 och II: 497 har, såsom förut nämnts, hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärder för en skyndsam avveckling av 1939 års lag. Motionärerna ha framhållit, att vad som föranlett antagandet av 1939 års lag varit de förhållanden, som rådde 1939 i och med det inträdande krigstillståndet. Såsom framginge av förarbetena till lagen hade den ursprungliga meningen med lagen varit att den skulle användas endast för åtgärder av begränsad och tillfällig natur. Att nu, såsom departementschefen föreslagit, bibehålla lagen såsom en beredskapsåtgärd, skulle helt avvika från lagens ursprungliga mening.

Utskottet.

Vid tillkomsten av 1939 års lag angående tillfällig vattenreglering förut-sattes att lagen skulle tillämpas endast för genomförande av åtgärder av begränsad och tillfällig natur. På grund av den mycket kraftiga forcering av utbyggnadsverksamheten som ägt rum under och efter kriget har det dock ej varit möjligt att upprätthålla denna begränsning av lagens räckvidd. Med stöd av lagen har utförts ett flertal mycket omfattande vattenregleringsföretag, som äro avsedda att bli bestående för framtiden. Det är att hälsa med tillfredsställelse, att förhållandena nu synas möjliggöra att en avveckling av lagen påbörjas. Strävandena böra givetvis inriktas på att få själva lagen definitivt upphävd. Departementschefen har, med hänsyn till det alltjämt ansträngda kraft- och bränsleläget, ej ansett sig böra för närvarande föreslå en sådan åtgärd men har förklarat, att han är inställd på att det enligt 1 § i lagen meddelade förordnandet om lagens tillämpning skall upphävas från och med den 1 januari 1953. Utskottet ansluter sig till departementschefens ståndpunkt och avstyrker således det i motionerna I: 378 och II: 497 framställda yrkandet. Utskottet vill dock understryka angelägenheten av att det steg mot en avveckling av 1939 års lag, som sålunda förberedes, så snart förhållandena medgiva det följes av ett definitivt upphävande av lagen.

Mot den i propositionen föreslagna ändringen av slutbestämmelserna i 1939 års lag har utskottet ej något att erinra.

I propositionen har vidare föreslagits höjning av maximibeloppet för regleringsavgift enligt 1939 års lag från nuvarande 15 000 kronor till 20 000 kronor. Spörsmålet om grunderna för bestämmande av regleringsavgift enligt nämnda lag är ingalunda betydelselöst, även om förordnandet om tillämpning av lagen upphäves, eftersom pågående tillfälliga regleringar till följd av övergångsförhållandena kunna komma att fortfara under en lång följd av år. Utskottet vill erinra om att tidigare från riksdagens sida framförts önskemål om en revision av vattenlagens bestämmelser om reglerings-

avgift. I en skrivelse till Kungl. Maj:t år 1947 (nr 313) har riksdagen bl. a. uttalat, att utredning borde ske om icke vissa ändringar i dessa bestämmelser skulle kunna genomföras till gagn för bygden och utan större men för kraftförsörjningen. Det är uppenbarligen angeläget att det även vid reglering enligt 1939 års lag alltid finnes möjlighet att utdöma regleringsavgift som ger bygden skäligen kompensation. Den av departementschefen nu föreslagna höjningen synes ej tillräcklig. Sedan det nuvarande maximibeloppet fastställdes år 1943, har penningvärdet nedgått betydligt. Med hänsyn härtill och till det mycket betydande intrång för bygden som en del regleringsföretag kunna medföra, synes möjlighet böra finnas att i särskilda fall utdöma regleringsavgift, som överstiger det av departementschefen föreslagna högsta beloppet. Utskottet vill för sin del förordna, att maximibeloppet i enlighet med det av länsstyrelsen i Jämtlands län framförda förslaget fastställas till 30 000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att i 7 § orden »tjugu tusen» utbytas mot »trettio tusen»;

B. att motionerna I: 378 och II: 497 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 mars 1952.

På tredje lagutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Carl Eriksson, Nils A. Larsson, Albert Hermansson, Lars Andersson, Eskilsson, Ivar Nilzon, Boo och Spetz*;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Stjärne, Ericsson i Sörsjön, Andersson i Dunker*, Åhman, von Seth*, Andersson i Ryggestad och Bengtsson i Halmstad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.